

SLOVENSKI NAROD.

Nahaja vsak dan zvečer, razmišlja večerje in praznike, ter velja po pošti prejemati za avstro-ogrske države za vsako leto 25 K, za pol leta 13 K, za četrt leta 6 K 50 h, za eden mesec 2 K 80 h. Za Ljubljano — poštni nakladnjski dom za vse leto 24 K, za pol leta 12 K, za četrt leta 6 K, za eden mesec 2 K. Kdor hodi sam po ulici, velja za celo leto 22 K, za pol leta 11 K, za četrt leta 5 K 50 h, za eden mesec 1 K 90 h. — Za tuje države toliko več, kolikor znaša poštnina. — Na naročbo brez istodobne vpošiljave naročnine se ne odira. — Za ostanila plačuje se od peterostopne petit-vrste po 12 h, če se ostanilo enkrat tiska, po 10 h, če se dvakrat, po 8 h, če se trikrat ali večkrat tiska. — Dopisi naj se izvolijo frankovati. — Rokopisi se ne vračajo. — Uredništvo in upravnitvo je na Kongresnem trgu št. 12. — Upravitvstvu naj se blagovoljivo pošiljati naročnine, reklamacije, ostanila t. j. administrativne stvari. — Vhod v uredništvo je iz Vegove ulice št. 2, vhod v upravnitvo pa s Kongresnega trga št. 12.

„Slovenski Narod“ telefon št. 34.

Posamezne številke po 10 h.

„Narodna tiskarna“ telefon št. 85.

Vse pri starem.

S Koroškega, 21. julija.

Izkušnja nas ni izučila. Ko so se končale zadnje deželnozbornske volitve, ki so nam prinesle pravo pravcato katastrofo, tedaj je bilo vse pobito in obupano in vse je prisegalo, da mora dosedanji razmeram biti konec, da se mora začeti novo življenje med koroškimi Slovenci.

Pretekli so meseci in — vse je ostalo pri starem in nikjer ni videti znamenja, ki bi kazalo, da se hoče kaj storiti.

Pred občnim zborom političnega društva se je čulo in čitalo marsikaj, kar je obujalo naide, da postane bolje. Tudi ko je bil občni zbor končan, se je pisalo, da so se storili važni sklepi in namigavalo se je, da bo zdaj kmalu bolje... Ostalo je samo pri besedah.

Kot pravični ljudje moramo tudi priznati, da dosti boljše sploh ne more biti in sicer zaradi tega ne, ker nimamo ljudi, neodvisnih, narodnih, delavnih ljudi. Tudi duhovščina ni neodvisna in za narodno delo le v najmanjši meri sposobna, drugega človeka pa nimamo.

Po volitvah se je obetalo, da se razmere pri »Miru« premenijo. Kdor pozna razmere, tisti ve, da je bilo to obetanje še najvažnejše in najpomembnejše med vsemi, žal, da se tudi to ni uresničilo.

Trajno, dosledno, krepko agita cija za naše narodne ideale je mogoče voditi samo z dobrim listom. Časopisje je najboljšo sredstvo za propagando, njegovo delo je neprecenljivo. Časopisje kaže ljudem pomen časovnih dogodkov, kaže rojakom, katere so njihove prave koristi seznanja jih z dejstvi, ki jim omogočajo, spoznavati laži, hinavstva in krive nauke narodnih in političnih nasprotnikov in se ubraniti nasprotniških naklepov. Časopisje razvema že pridobljene rojake za delo, jih navdušuje za narodne ideale, jim daje gradiva za poučevanje in pridobivanje mlačnih in malodušnih

znancev in prijateljev. Časopis je govornik, ki govori vsak dan svojim somišljenikom in nasprotnikom, je svetovalec, ki pove o vsakem vprašanju, kako se je mora razumeti, kak je njegov pomen. Komur je resno na srcu, da zmaga ideja njegove stranke, da zmaga slovenska narodna misel, ta mora pred vsem skrbeti, da se ustvari, oziroma razširi časopis, ki dotično idejo zastopa in se zanjo bori.

Pri nas na Koroškem, kjer je tako malo narodne zavednosti, je pa to še posebno važno, kajti pri nas so večje akcije v deželnem zboru skoro nemogoče. Iz deželnega zbora nimamo ničesar pričakovati, tam so slovenski poslanci samo reprezentantje naroda, ki pa nimajo nič vpliva. Glavna naša naloga je, delati med narodom, delati za izobrazbo rojakov, za njih gospodarsko blagostanje, netiti v njih narodno zavednost in narodno navdušenje, ker to so pogoji naši existenci in našemu napredku, ti pogoji pa se dajo najlaglje doseči z dobrim časopisjem.

»Mir« ne zadostuje v nobenem oziru. Pisan bi moral biti v narodnem duhu, braniti bi moral narodne ideje in narodne koristi, rezko in neustrašno bi moral kritikovati javne organe in nasprotnike, razkrivati krivice, ki se nam gode, nezakovitosti, ki se primerjajo, moral bi biti zagovornik zatiranih, branitelj tlačnih, odvetnik pravice. Treba nam je bojnega lista, s tako limonado, kakor jo toči »Mir«, se ničesar ne doseže.

Ali je pa mogoče tak list ustvariti? Mogoče bi že bilo in koristil bi neizmerno mnogo, da, smelo rečemo, s takim listom bi se dalo slovenstvo na Koroškem rešiti in oživiti. Ali vendar se bojimo, da takega lista ne postanemo deležni, ker nimamo neodvisnih narodnih ljudi. Duhovnikom škof ne dopusti narodnega boja in nemški naš škof bi gotovo vse storil, kar je v njegovih močeh, da se »Mir« ne premeni tako, kakor zahtevajo naši narodni

interesi. »Mir« gre pač v boj za klerikalizem, boju za naše narodne potrebe pa se izogiba; »Mir« se vojskuje za klerikalizem, narodno korist pa zastopa le tako mimogrede, mlačno in neodločno, ponižno in strahopetno.

Dajte nam dober naroden list in v petih letih je popravljen, kar je bilo v zadnjih desetih letih zavrženo, dajte nam dober naroden list, in v nekaj letih bo slovenstvo na Koroškem krepko in utrjeno stalo na braniku slovenstva.

Toda — že danes lahko rečemo: vse ostane pri starem — — —

Drobtinice iz Idrije.

(Dopis.)

Socialno demokratični javni shodi. Kar soc. demokrate najbolj karakterizuje, to so njihovi javni shodi. Njihova parola je zabavljanje in kritikovanje, pozitivnega dela pa nimajo pokazati. Ker dosedaj pravzaprav niso imele nikake resne opozicije, ker jim nihče ni upal javno ugovarjati, prišli so v resnici do prepričanja, da se oni pravi blagor za Idrijo, da sploh nihče drugi ne more dati Idriji boljše bodočnosti. Ker vidijo v narodno napredni stranki svojega najnevarnejšega nasprotnika, zato pa najbolj vpijejo čez našo stranko, slikajo v najpestrejših barvah njeno pogubno delovanje in ni čuda, da so na tak način vjeli lepo število kalinov v svoje mreže. Po tem slikanju in opisovanju bi vsakdo, ki ne pozna naših razmer, moral smatrati idrijske naprednjake za največje tlačitelje delavskega stanu, za trinoge, ki se ne dajo primerjati niti olomuškemu nadškofu Kohnu. In sedaj, ko je naša, narodno-napredna stranka prišla do prepričanja, da se mora temu brezvestnemu početju upreti, sedaj se je to kričanje podvojilo, sedaj, ko se je psu stopilo na rep, cvili in tuli, da je joj. Klerikalna mačka pa seveda pridno sekundira s svojim mijavkanjem. Ker nam ni bilo moči zapisati vseh za-

vijan naših mokračev na zadnjem javnem shodu, odgovarjamo le na nekatera v posebnih odlomkih. Slovenski svet bo tudi iz teh odlomkov lahko spoznal, kako nizkotno in pošteno stranke nevedno ulogo igrajo idrijski mokrač.

Naš shod po § 2. in naša črno-rdeča internacijonala. Povedali smo že v prejšnjih dopisih, zakaj smo sklicali shod. Naša želja je bila, da se narodno napredna stranka nekoliko bolj oživi, da ne bo le mirno prenašala napadov od strani nasprotnikov, ampak da mora sama poseči v boj. Torej je bil naš shod nekakvojni svet, hoteli smo le prešteti vrste svojih zvestih, hoteli smo jih le navdušiti za prihodnji boj. In kedo bi v takem slučaju vabil tudi nasprotnike? Ali se ni ta shod tikal samo naše notranje organizacije? Zakaj torej tak hrup v klerikalnem in mokračem taboru, da smo zborovali pri zaprtih durih? Boje se nas, ker je po njih, ako se narodno napredna stranka zopet začne gibati, kakor bi se morala! Sicer se pa kaj čudno sliši, ako nam očitajo klerikalci, ki niso sklicali javnega shoda, od kar je bil dr. Šusteršičev razgnan, ako nam klerikalci očitajo, da zborujemo pri zaklenjenih vratih. In nič manj neumestno je to očitjanje od strani mokračev, ko je vendar sodrug Kristan celo na javnem shodu vabil k popoldanskemu shodu le tiste, ki so že udi organizacije, torej niti svojih pristašev ne vseh.

Ali ste ljudstvu dali izobrazbo? S tem vsklikom je exsodrug Kristan apostrofiriral narodno-napredno stranko. Ta »vsestransko izobražen mož«, ki je preštudiral že vse knjige celega sveta, samo nekatero pa popolnoma izpustil (n. pr. Valenčičevo »Vzgoja in omika«, knjige: »Umgang mit dem Menschen«, »Der gute Ton« i. t. d.), ta prototip neolikanskega gospoda se drzne vprašati narodno-napredno stranko, kaj je ona storila za izobrazbo ljudstva, ono stranko, ki je prva in jedina za-

nesla v Idrijo luč prosvete, ki je vse svoje moči zastavila, da se zboljša in spopolni naše šolstvo, s katerim jedinim se da ljudstvo izobraziti. Seveda, ako vi smatrate za izobražen čin, če pride kdo v privatno stanovanje, ne da bi potrkal ali vsaj pozdravil, ako vaša izobrazba zahteva, da se mora političnemu nasprotniku pljuvati v obraz, ako se vam to zdi izobraženo, da vaše klepetave oboževalke celo po cestah vpijejo nad mirnimi ljudmi in celo otrok ne puste na miru s svojim zlobnim jezikom, tedaj, gospod Kristan vam rade volje priznavamo to čast, da ste samo vi dali ljudstvu tako izobrazbo. Čast, komur čast!

Menažerija ali Kristanov javni shod. G. Kristan je dober dreser. Kar zahteva od svojih sodrugov, vse mu store. To se je zlasti pokazalo na zadnjem javnem shodu. G. Kristan se je bil namreč zagovoril, da so liberalci iz svojih shodov že večkrat kakega socialnega demokrata ven vrgli. Ko so navzoči narodnjaki temu oporekali, obrnil se je g. Kristan do »delavcev«: »Ali ni to res?« »Res je«, zagrmelo je po dvorani. In ko so navzoči naprednjaki še navzlic temu »ljudskemu izrazu« to tajili, vskliknil je gospod Kristan prav teatralčno: »Ljudstvo je govorilo in tako je!« In ko se je slednjič izkazalo, da to ni res, da je bil samo enkrat nek razgrajč iz narodne kavarne postavljen na zrak, gosp. Kristan ni popravil svoje laži, ampak on je še vedno verjel svojemu ljudstvu. — G. Kristan se je v drugič zagovoril: »Župan je rekel, da mu knapovska jankara smrdi. Radi krepkega ugovaranja od naše strani, je pa hitro popravil, da si je župan to samo »mislil«. In v podkrepljenje svoje trditve se je zopet obrnil do »svojega ljudstva«: »Ali ni res tako?« »Tako je!« Ljudstvo je govorilo in res je! Kje in kedo dela vse tako na komando? Nekateri trde, da samo medvedje v menažerijah.

Kaj je denunciacija?

osnovni, obsega ognjišče in ima ulogo i veže i kuhinje; a drugi prostor je posebno določeno bivališču.

Tretja stopinja razvitu je trozdelni dom, in sicer poleg hiše in veže je še tretji prostor. V trozdelnem domu so torej prostori naslednji: 1) veža, hiša in klet (ali shramba ali čumna a, ali 2) veža, hiša in kamra. In konečno se je naš dom razvil do četverozdelnega in do dvoetažnega doma. Četverozdelni dom ima vežo, hišo, kamro, čumnato (ali shrambo ali klet).

Slovenska imena pojedinim oddelkom doma, kakor bajta, tamor, stan, kamra, hiša, so toli zanimiva, da se narodopisec rad pri njih mudi. Beseda hiša, hiža, katera je v Slovanah izpodrinila starodavno besedo dom, znana je celo Rusom in Bolgarom, toda od kdaj, tega ni moči določiti. V polabskih Slovanah označevala je nekaj veža doma, v Slovanih tudi, n. pr. »veža božja«. Beseda veža, ruski senu, (= palatka i šater) češki siň, poljski sien so sinonimi in imajo pomen prvotnega bivališča. Slovani so torej dom po

LISTEK.

Haruzin o slovenskem domu.

Spisal Anton Trstenjak.

I.

(Dalje.)

To, kar nam opisuje, videl je Haruzin na svoje oči. Videl pa je mnogo in vse vestno opisal. Pouspel se je 1600 metrov visoko na planine, da bi tam videl življenje naših ljudi in da bi proučeval kočo (kočino, kočuro, kočurič, kočur), stan, bajto in tamor. Lazil je po Črni Prsti in po Stolu in zasledoval po teh planinah življenje našega naroda, zlasti življenje sirarja in črednika. Tako življenje je samo na Gorenjskem in na goriških planinah; dolenski predeli naše domovine ne poznajo tega življenja, in zato bode Haruzinova študija vsakega Slovenca zelo zanimiva. Potem je neutrudni iskalec žive starine krenil v gorenjske vasi. Zdaj si je ogledal oboje Gorje in Bled, kjer se je utaboril. Obiskal je Mlino, Begunje, Bitnje,

Slanik, okolico pri Trziču, Zazero, Rateče in šel je tudi v Bohinj (Srednjo vas), kateri podaje narodopiscu mnogo gradiva. In kar je največ vredno, napravljal je Haruzin načrte vseh opisanih domov, tako da vidimo, kako je slovenski dom urejen in razdeljen, kje stoji ognjišče, peč, klop, miza postelja, polica, razpelo, torej vse, kar se nahaja v hiši. Hiše je fotografiral in nam podal 57 krasnih slik, tako da si vsak preiskovalec lahko predstavlja unanjščino in notranjščino slovenskega doma.

Kakor anatomist tako podrobno nam razklada Haruzin vsako bruno v poslopu. Hiša je lesena; gradivo je torej les, a ne kamen že od pamtiveka. Ravno brez kamena tudi ni bilo zmirom in danes ga je vedno več v slovenskih stavbah. Pisatelj nam verno poroča o arhitekturnih oblikah, o skednju, hlevu, svinjaku, opisuje podstrešje (navés), streho, okna, stopnjice in vrata. Slovensko besedo »dom«, to je kaj pomenja beseda dom v Slovanah, ne razlaga nam zadostno ali to je malenkostna stvar. Tudi besedo kočina piše nekako drugače,

kar Slovenca ne moti posebno. To vse so stvari, s katerimi se je baviti slovenskemu narodopiscu na drugačnem mestu. Vendar bi želeli, da bi pisatelj, kateri je vse videl, vse preiskaval in kateremu ni nič moglo uiti, posvetil posebno pozornost »dimniku«, kateri je zanimiv tam, kjer se nahaja, a še bolj tam na hiši, kjer ga — ni.

Potem nam Haruzin natančno opisuje 1) vežo in kuhinjo, 2) hišo, 3) kamro, 4) čumnato, 5) shrambo, klet, kevder, 6) gornjo etažo, 7) podstrešje (čerdak) in razločuje dvo-razdelni, trozdelni in četverozdelni dom.

Haruzin opisuje razne tipe, začenja z najprostejšim tipom doma, primerja tipu in sklepa iz njih, da je na Gorenjskem stavb raznih stopinj razvoja. Najnižji tip, jednakomerni, je nekoliko različen, zdaj je odvisen od tega ali onega kraja, zdaj pa od tega, komu je v bivališče. Ali navzlic temu ohranil je svojo karakterno fizionomijo. Tip ta-le predstavlja nam bivališče, katero je namenjeno kakor prostor za ognjišče, tako tudi za bivališče. V

nekaterih slučajih nahaja se ognjišče v sredi notranjega prostora, toda v večini slučajev pomakneno je, radi udobstva, v stran. Jednakomerne gorenjske stavbe nimajo oken v sedanjem pomenu besede, a tudi ne stropa in tal. Predstavljajo nam tip prvobitnega žilišča. Stopinjo napredka predočuje nam stavba, imenovana sirarnica, katera ima razven prostora za ognjišče še prostor za bivališče (žiloe pomôščenje). Vendar tudi tukaj, kakor je to i pri enakomernih stavbah, ni postelje, katere se nadomeščajo s čisto primitivnimi klopmi. V sirarnici našla se je starodavna oblika ognjišča, namreč v podobi kroga. Ne uvažujoč vseh teh arhaizmov, moramo reči, da se nahajajo prvobitne stavbe na Gorenjskem po svojih unaviti izdelavi na stopinji že lepo razvitega doma.

Ali slovenski dom ni ostal vedno na isti stopinji razvoja. Iz enakomerne stavbe postal je sčasoma dvo-razdelni dom (veža in hiša), kateremu so torej bili predhodniki: kočina, bajta, stan in tamor. Dvo-razdelni dom je stavba z dvema prostoroma. Jeden prostor, to je

Če kdo o svojem nasprotniku izve kaj slabega in to prvi raznese v svet z namenom svojemu nasprotniku s tem škodovati, tedaj je to denuncijacija. Ako pa kak častnik po drugem častniku povzame kako stvar, tedaj pa to ni denuncijacija, gospod Kristan. Zdi se nam, da se vam vsled prevelike učenosti že pojmi mesejo.

Liberalci-klerikalci in socijalni demokratje-klerikalci. Vse nemške stranke so se združile in g. Kristan je našel povod, da je udaril po slovenskih liberalcih: glejte taki so liberalci, da se družijo s klerikalci. Naša in gotovo tudi vseh poštenih Slovencev želja je, da bi bila naša delegacija na Dunaju edina, toda samo v narodnostnih vprašanjih. In te želje se nam ni treba prav nič sramovati, najmanj pa nasproti soc. demokratom, ki so tudi v narodnostnem vprašanju edini s klerikalci: oboji so internacionalni, brez narodni, soc. demokratje odkriti, klerikalci pa bolj skrivno. Pa tudi sicer se bratca kaj rada najmeta. Naj omenimo le deželnozbornske volitve. O tem, kako sedaj z združenimi močmi udrihata po naši stranki, ki se je jela čvrsteje gibati, niti ne govorimo.

Papeštvo in Avstrija.

Časopisje osvetljuje te dni umrlega papeža prav od vseh strani. Kako je kašljal, njuhal tobak in pljuval, vse je natančno popisano. Tudi razmerje med Leonom XIII. in Avstrijo se pojasnjuje. Sicer se priznava, da je bil Leon XIII. odločen nasprotnik avstrijske zunanje politike, ki temelji na zvezi z Nemčijo in z Italijo, dasi je Avstrija v notranji politiki gojila najobtetnejši klerikalizem in s časih ne prav dostojnim samoponiževanjem izpolnjevala želje rimske kurije — ali to nasprotje ne dela temeljitim nemškim častnikarjem prav nič preglavice. Cesar je povodom papeževe smrti izrekel svoje sožalje v najprijateljskih besedah — ergo je vse v redu. Ali stvar ni tako preprosta. Tisto nasprotje, ki je opazi tudi političen diletant v Leonovi politiki glede Avstrije je prestaro. Že davno predno je bila Italija združena, so imeli habsburški vladarji, kakor so tudi v notranji politiki služili interesom cerkve, v vseh mednarodnih bojih vedno papeštvo za nasprotnika. Kar so cesarji tudi storili za cerkev, to se je v Rimu brez zahvale sprejelo, kakor da se samo ob sebi razume, a čim so cesarji v evropski politiki branili svoje interese ali se potezali za interese države, takoj je papeštvo in vseh evropskih dvorih intrigriralo proti sicer hiperkatoliškemu Habsburžanom. Res, svetovna zgodovina ne pozna takega slučaja kakor je naš: nikdar ni nobena dinastija toliko storila za papeštvo, kakor habsburška dinastija in nikdar niso papeži nobeni dinastiji tako nasproto-

vali, kakor Habsburžanom. Habsburžani so šli za cerkev v boj proti nemški reformaciji, a največje težave v tem verskem boju so jim delali papeži, ki so interesom svoje posvetne države, žrtvovali interese vere. Cesar Karol V. je bil vendar fanatičen katoličan. Na Nizozemskem je »krivoverce« tako neusmiljeno preganjal, da je v nekaj letih več kristijanske krvi prelihl, kakor vsi poganski cesarji Rima v treh stoletjih. In vendar je bil ta cesar vsled papeževih nasprotovanj prisiljen poslati svojo armado nad Rim, pri kateri priliki je cesarjev vojskovodja Frudsberg izrazil pobožni namen, da pusti papeža obesti, če ga ujame. Rim ni bil nikdar tako temeljito oropani kakor v tistem času in nikjer niso imeli »krivoverci« protestantje, ki so se vojskovali proti cesarju Karolu, toliko prijateljev kakor na papeževem dvoru. Ko je Karol V. odstopil in je pobožni Ferdinand I. postal cesar, ga papež ni hotel priznati. Najbolje je papeško nevhvaležnost občutil najpobožnejši vseh Habsburžanov, Ferdinand II. Ta je cerkvi na korist spravi v največjo nevarnost sebe, vso dinastijo in svojo državo, pregnal iz svojih dežel vse protestante in provzročil najgroznejšo vseh verskih vojsk, a niti najmanjše usluge ni mogel od papeža doseči, še te malenkosti ne, da bi bil sv. Vavdar sprejet v rimski koledar. Ko se je vnela vojska, kdo da podeduje Mantuvo, je bil papež seveda zopet nasprotnik cesarjev in Wallenstein se je veselil, da popelje cesarsko armado zopet nad Rim, »ki mora biti zdaj dosti bogatejši, kakor za Karola V.« Cesar Ferdinand II. je svoj restitucijski edikt izdal v interesu rimske cerkve. Protestantje so se temu ediktu uprli in podpiral jih je — papež. In ko je prišel protestantski kralj Gustav Adolf v Nemčijo, da vodi vojno proti katoliškemu cesarju in za zmago protestantizma, je papež cesarjevemu poslaniku v obraz rekel: Sam Bog je poslal švedskega kralja, da varuje Rim pred španskimi in avstrijskimi Habsburžani. Seveda, ko so potem protestantje zmagali, Rim zopet ni bil zadovoljen. Habsburžani so v vseh kritičnih časih imeli papeže kot nasprotnike. Kakor v 30letni vojni, tako je bilo v prepiru za špansko dedščino in v vojni za avstrijsko dedščino. Kaj je Leopoldu I. pomagal, da je s protireformacijo na Ogrskem provzročil najnevarnejšo vseh madjarskih revolucij in najbolj krvavo vseh turških vojsk? Papežev nuncij je šel v Madridu vendar na roko Bourbonom, ki so hoteli Habsburžane oropati za to, kar jim je šlo, papež le ni hotel nadvojvode Karola priznati kot španskega kralja in je grozil cesarju Josipu I. z izobčenjem ter mu očital, da se je izneveril veri svojih prednikov, ker je dal zasesti Parmo in Piacenzo. Papež je šele odjenjal, ko se mu je zagrozilo, da pride nov Frudsberg v Rim. — To so le nekatere reminiscence, ki pa

svoje označevali, še predno so se seznanili z Germani.

Vse to je zanimivo in poučno. Nadalje je poučno, kadar Haruzin primerja slovenski dom domu ostalih slovanskih narodov. In Haruzin tu potrjuje, da so slovenski trirazdelni in četverozdelni domovi ravno takšni, kakor se nahajajo v Bosni, na Moravskem, v Galiciji in v Slovakah. V Slovaškem domu nahaja se na desno (ali na levo) od veže (pitvor) izba, a zleva dopolnilna stavba: pobočna izba. H glavni izbi more se priklopiti, kakor tudi v Slovencih, kamra (kamora). In konečno velikoruski kmečki dom s prehodno vežo, od katere je na jedni strani izba, a na drugi strani »gornica« ali klet z oddelki za domače orodje ni nič drugega, nego podaljšanega tipa trirazdelna stavba, torej ravno tako, kakor na Gorenjskem, v Bosni, na Moravskem, v Galiciji, v Slovakah in v Litovcih.

Vsi navedeni primeri Haruzinovi utrujejo nas v misli, da je osnove, početka gorenjskega doma treba iskati v davni davni in da se sorodniki slovenskega (gorenjskega) trirazdel-

nega doma (podaljšanega) nahajajo v raznih slovanskih plemenih in na jugu in na severu in na iztoku. Vsifpa kažejo na edinstven njih izvor, da je prvotnih elementov tega doma treba iskati kakor na samem Gorenjskem, tako na Balkanu, v Slovanih zapadnega oddelka in v Rusih. Ob prvem pogledu na unanjščino navadnega gorenjskega doma predočuje se nam tale kot nepodoben domom drugih slovanskih plemen. Toda ako si načrt pobliže ogledujemo, uverjavamo se o protivnem. Četudi nastopa kamen, ali z unanjjo obliko in drugimi podrobnostmi ne more slovenski dom zakriti svoje genetiške zveze z domi Čehov, Poljakov in Rusov.

Slovenskemu sedanjemu četverozdelnemu domu je bila podlaga trirazdelni dom slovenski. Ta poslednji je tipičen s svojo vežo, z zakurjeno izbo (hišo) na jedni strani in z nezakurjenim prostorom — kletjo (čumnato) na drugi strani, ima dolgo zgodovino razvoja in njega početki segajo v dobo praslovensko. Istina je, da si je Slovenec naredil trirazdelni široki dom po germanškem vzoru in si tukaj ustrojil nov

prostor — kamro. To pa se je zgodilo takrat, ko si je Slovenec preustrojil hišo in vežo. Kaj takega imajo tudi Rusi, namreč kamero, komnato (naša čumnata) to je staro palato, spalnico. Kakor pri Rusih, tako je tudi pri Slovencih namesto kleti prišla čumnata, katere se je določila novoporočenca. Ali navzlic tujemu uplivu stoji slovenski dom na pristinem slovanskem temelju.

Politične vesti.

Dr. Körber in Khuen-Hedervary. »Slowo Polskie« opozarja na ostre napade oficioznega časopisa na ogrskega ministrskega predsednika in trdi, da sta Körber in Khuen osebna nasprotnika. To nasprotje je nastalo vsled tega, ker se je Hedervary upiral besedilu cesarjevega lastnoročnega pisma, kakršno je želel dr. Körber. Ta protest je Körberja politično zelo kompromitiral, ker je imelo čisto baje drugačno besedilo, kakor ga je objavilo oficiozno časopisje.

Pisarna bivšega češkega ministra dr. Rezeka se je zaprla. Ministrski svetnik baron Villani, ki je bil dodeljen dr. Rezeku, je predstavljen v ministrstvo notranjih zadev. To je baje jasen dokaz, da se za sedaj mesto češkega ministra ne bo popolnilo.

Pri volitvah v občinski odbor v Moravski Beli cerkvi so Čehi v prvem razredu popolnoma zmagali. Nemci se volitve v tem razredu sploh niso udeležili. Ker pa so zmagali Čehi tudi v tretjem razredu, so dobili po dolgotrajnem boju večino v občinskem odboru in mestni upravi. Zadnji nemški župan je bil Piachky. Vse hiše so z zastavami okrašene in po celem mestu vlada veliko veselje.

Zmede v Južni Ameriki. Kakor poroča brzjavka iz Soledada, je neka venecuelanska bojna ladja bombardirala od ustašev zasedeno vladno poslopje v Ciudad Bolivaru, na kar je sledil splošni napad vladnih čet. Zavzeli so pokopališče in ulice, ki vodijo do vladne palače. Vladne čete so izgubile 100, ustaške pa 200 mož.

Dopisi.

Z Gorenjskega. V pol uri dosepeš od železniške postaje Javornik po lepi cesti v prijazno gorsko vas Blejsko Dobravo, mimo katere bo čez nekaj let žvižgal vlak, drdirajoč v divno bohinsko dolino. Na plani pod vasjo postoj malo med zibajočim se klasjem in z zadovoljnostjo se ti upre oko na slikovite Karavanke polne veličastnih vrhov in bujnih planin. Pod teboj teče zelena Sava, v katero se izliva nekaj minut pod vasjo peneča se Radovina. Kamor pogledaš, povsod druga slika, povsod drug prizor! Vas Dobrava je bila do danes znana samo obiskovalcem romantičnega Vintgarja, toda danes vidiš že precej tujev tukaj, ki ne morejo preценiti divnosti tega kotička naše mile Gorenjske. Koliko izletov se da

napraviti v bližnjo okolico! V desetih minutah dosepeš do slapa Radovine, odkoder nimaš daleč črez sv. Katarino na Bled, ali pa skozi Vintgar v Gorje in Bled, dalje prideš po lepi cesti na Jesenice, v Hrušico itd. V kratkem času postavilo se je na Dobravi več novih hiš, ki bi bile pripravne za stanovanje letoviščarjem. Tudi gostilnic tukaj ne primanjkuje. Omeniti se mora pred kratkim odprvano gostilno »pri slapu«, katere gostilničar je dobro znan tištini, ki so posejali že vrsto let Žumrovo restavracijo pri vходу v Vintgar. Pripravni lokali, dobra jed in pijača ter precej sob, pripravljenih za tuje je tu vedno na razpolago. Ne pozabi naj tedaj oni, ki napravlja izlete po našem go renjskem kotu, zglasiti se tudi na Dobravi, gotovo mu ne bode žal majhnega truda ter nekoliko potnih kaplic, ko bode videl, da je tudi to stran savske doline narava obdarila z obilimi krasotami, ki po izpovedi mnogih tujev prav lahko tekmuje s toliko opevano Švico!

Toliko bodi dovolj. Haruzin's svojo znamenito študijo zaslužuje,

da smo se toliko ž njó bavili. Kakor sem rekel, povedel nas je večdi preiskovalec na novo, v nas docela zanemarjeno polje, zato pa le želimo, da bi vsppodbudil slovenske učenjake in da bi v njih našel sotrudnikov, pomagavev. Vse Haruzinove študije so tako zasnovane, da imamo upanje, da ruski učenjak spet k nam pride in da bode preiskaval sorodne oddelke narodopisja. V prid medsebojnemu spoznavanju to iskreno želimo. In četudi mu bo grenila pota policijska straža, kateri se zde učenjaki strahota in grozota, uverjen naj bode, da ga bode na potu znanstvenega preiskavanja spremljevala tem iskrenjša in sočutnejša naša bratska ljubav in hvala, ter spoštovanje vsega naroda.

Katoliški uzori.

(Dalje.)

Zunanjih odredb, s katerimi je papeštvo po padu Napoleona in popularizaciji v Nemčiji skušalo obnoviti nekdanjo svojo veljavo in pridobiti nekdanjo svojo moč, ne bomo popisovali, ker se nam gre le za to, da pojasnimo tiste duševne moči, ki so papeštvo rešile propada in mu pomagale do novega sijaja in upliva. V glavnem je to oziviljenje papeštva delo legitimistične restavracije na Francoskem in romantike.

Ze koncem 18. stoletja je v Nemčiji — ki je bila tedaj edina dežela, kjer so se posamičniki še vestno pečali s teologijo — nastalo novo teološko gibanje, čigar najimenitnejši zastopnik je bil Ivan Mihael Sailer, čigar najupliveljši zagovornik je bil baron Wessenberg. To gibanje je merilo na to, da se ustanovi nemška narodna katoliška cerkev, ki se ne bi čisto nič pečala s politikom. To gibanje je provzročilo, da je nekaj oseb romantičnega mišljenja in naziranja odstopilo od protestantizma, ki jim je bil preveč enostaven in vsakdanji, in pristopilo h katoliški veri in te osebe so skušale spraviti vero in znanost v neko soglasje. Nam okvir teh razprav pač ne dopušča, da bi popisovali postanek romantike. Upliv Kanta in Fichteja, Goetheja in Schillerja, Lessinga in Ivana Müllerja je gotovo v znatni meri uplival na postanek tega svetovnega naziranja kakor je tudi uplival boj proti Napoleonu. Nova generacija je iskala nov svet in ga našla — zaglobila se je v evetke ljudske duše, v narodno poezijo in v vero, in v duševne porenice, ki so bile v narodnem življenju srednjega veka odločilne. V narodni ideji je našla vir pomlajenja in to spoznanje je rodilo obsežno znanost o duševni, narodni, politični in verski preteklosti Nemcev. Prvi manifesti nemške romantike poleg Schleglovih spisov in kritik, poleg Tieckovih pesmij in Schellingove naravne filozofije — Schleiermacherjevi govori o veri. Schleiermacher je za nemško inteligenco tistih časov takorekoč razkril vero. Od vere do cerkve ni bilo daleč in ker sta Armin in Brentano tudi razkrila narodno poezijo, je začela preteklost govoriti novi generaciji. Ta se je z ljubeznjivo poglobila v literarne

Opomnja: Včeraj se je urinilo v to razpravo par neljubih pomot. Proti koncu mora namesto stolp stati stol, ker beseda stolp nima tam nobenega pomena. Potem namesto pivnice (plur.) mora stati pivnica: namesto Grintovec mora biti Grintavec.

(Konec prih.)

omotvore verskega značaja, katoliški Italije in Španske, začela se je baviti z religioznimi spekulacijami Judov in srednji vek s svojo versko gorečnostjo je postal popularen. Velika večina nemških romantikov je bila in je ostala protestantske vere. Sicer so Schlegel, Josip Görres in Brentano pristopili k katoliški veri in postali nositelji novega katoliškega gibanja, a zato niso bili v navskrižju s protestanti, kajti poglaviti vzrok njih prestopu je bila misel, obnoviti versko edinstvo med Nemci.

V tem ko so glavni zastopniki romantike zavzemali napram konfesijam nemake nevtoralno stališče, to so tisti romantiki, ki so bili prestopili h katolicizmu, čedalje bolj oklepali cerkve. Seveda so imeli o katoliški cerkvi vse drugačne nazore, kakor katoliški duhovniki. Dogmam, duhovščini, disciplini itd. niso pripisovali nikake važnosti. Imeli so primeroma iste nazore, kakor jih je zastopal gnosticizem. Naj so bili romantiki že katoliške ali protestantske vere, tisto globoko, srdivo sovraštvo proti katoliški cerkvi, ki je še prejšnjajo prejšnjo generacijo, se je razkadilo. Ljudje, ki so se navduševali za srednjeveške pesnike, za Peruginove madone, za Boisseréejeve zbirke podob in za gotičke cerkve, ljudje, ki so prepevali Eichendorffove in Uhlandove pesmi, ki so se veselili naslikanih nun in menihov, vitezev in svetnikov, ljudje, katerim je Weberjev »Carostelec« razgreval duše in so jih Schubertove skladbe ganile — ti ljudje niso mogli cerkve, njenih papežev, škofov in menihov tako zaničevati, kakor so jih zaničevali sinovi reformacije in sinovi svobodne misli.

Rimski cerkvi je to gibanje neizmerno koristilo.

Prvo in najupliveljše francosko romantično delo je bil Chateaubriandov opis »Le génie du Christianisme.« To je bila sijajno pisana apologija katoliške cerkve in njenih uredb, slavospeve na lepoto, primernost in na upliv cerkve na človeško dušo in pravost, na umetnost in socijalno življenje. Domotožje emigranta — Chateaubriand je bil v prognanstvu živeč legitimističen častnik — je obudilo domotožje sinu svobodomiselnosti po materi cerkvi. Chateaubriandova apologija se še od daleč ne more primerjati s Pascalovo; tudi je imel Chateaubriand o katolicizmu jako konfuzne nazore ali sijajni njegov slog je odločil, da je ta njegova knjiga postala najljubša knjiga vseh Francozov, ki niso bili navdani voltairskega duha, zlasti pa vseh Francozinj. Chateaubriand je s to knjigo milijone svojih vojakov pripeljal papeštvu v naročaj.

Romantika bi bila gotovo dosti pripomogla k ublaženju med konfesijami obstoječih nasprotjev, ko bi se bila mogla izživeti. Kajti po svojem značaju ni bila kar nič pripravno orožje za boj zopet oživelega duha srednjeveškega papeštva. Papeštvo ni bilo za ublaženje konfesionalnih nasprotstev nego za njih poostrenje, ne za obnovitev katoliškega mišljenja, nego za politično gospodarstvo rimske kurije, katerega smotra ni nikdar izgubila izpred oči. (Datlo prih.)

Dnevne vesti.

V Ljubljani, 22 julija

Osebnosti. Okrajni

sodnik v Trzinu g. dr. Ivan Klavdva je imenovan deželnosodnim svetnikom in predstojnikom okrajnega sodišča na sedanjem svojem službenem mestu. — Višji nadzornik finančne straže v Inostostu g. Abdon Šusteršič pride k finančnemu ravnateljstvu v Trst.

Imenovanje zgodovinarja na ljubljanski gimnazij.

Iz zelo dobro obveščanih krogov se nam javlja, da se pri dež. šolskem svetu ljubljanskem, oziroma pri zakulisnih gospodih že dolgo časa kuha in kuha imenovanje profesorja na izpraznjeno zgod. mesto. Nemci in nemskutarji se trudijo na vse načine, — gosp. Koračnik jim pa sekundira — da bi spravili v Ljubljano slavnega specialista Pettauerja (rekte Petovarja), dasi čaka mnogo slovanskih, dobro klasiificiranih in starejših profesorjev na dotično mesto. Če proderajo v tej zadevi zopet zakulisne mahinacije, bode pač očividno, kako dela vlada pri nas Slovencih z marljivimi, nadarjenimi uradniki. Med Nemce jih itak ne da, da bi dobili tu pa tam višje mesto; boljša mesta na Slovenskem pa razdeli navadnim marionetam in pa nemskutarjem. Ljubljanci bi bili zares jako osrečeni s tem gospodom. Le poglejmo si ga: Samo radi svoje zmožnosti in popolnosti je delal dvakrat izpit iz geografije in dvakrat iz slov. učnega jezika. To je temeljitost! Supliral je po Kranjskem

Dalje v prilogi.